

בני ברית ישראל

מועצה אזורית דרום

יו"ר מועצה: אבי ארז
ereza100@gmail.com

עורך: יוסי רזי
razyf@013net.net

עלון מספר 25

לשכת הנשיא ויצמן לשכת נתיבי השלום לשכת בנימין דה רוטשילד לשכת המדע - רחובות

סיון תשפ"ב

העלון הדיגיטלי

יוני 2022

תוכן עניינים

דבר העורך – יוסי רזי

דבר יו"ר המועצה – אבי ארז

מהנעשה בלשכות – עזרא קורן

הפקה מבוקרת של אנרגית מיזוג גרעיני ב – הכלה אינרציאלית – ד"ר אהוד גרינשפן

מה בין אריסטו לפייק ניוז? – אופיר בראל

מה יהיה? מבט אל העתיד – ד"ר יאיר שרן

ישראלים ביפן: אחריות קהילתית והמחיר האישי – ד"ר יואב גל

תמצית הספר – "הילד מבלוק 66" – ד"ר לימור רגב

שבר ותיקון – מציאות וחזון; או – שובה של הקהילה – מיכאל נתיב

מקומה של תנועת הבריחה מאירופה באתוס הישראלי – ד"ר מירי נהרי

היה הייתה עברית – רות קלי

משולחנו של גיאוגרף; תנובה – מכירת חיסול – שוקי ברנדויין

ספרות בעידן המסכים הנרקסיסטי – ד"ר שלמה הרציג

ביוגרפיה של רחוב - שושנה ויהודה פז - צבי תדמור

חלון לעלון

יוסי רזי

בשבועות האחרונים הלכו מאיתנו כמה מגדולי התרבות בארץ.

אורי זוהר, בלהקת הנחל, בבצל ירוק בסרטים שהפיק, ב"לול" היצירתית – ריתק אותנו בשנות הששים והשבעים עם הישראליות הדינמית שלו

א.ב. יהושע, עם הרומנים הגדולים והסיפורים הקצרים, שבהם משולבות אידיאות גדולות בחיי היום יום, בדמויות רגילות ומלאות קסם, גם הוא ישראלי, נטוע מאד, כאן ועכשיו.

מודי אלון, עם הופעותיו בערוץ הספורט מחד והסרטים ההגותיים מאידך, - שוב נציג מלא של הישראליות החושבת והמעמיקה.

והרביעי שבהם, יצחק נוי, איש נטעים הסמוכה (למד בגימנסיה הריאלית בראשון לציון), היסטוריון רחב אופקים שהיה לרבים מאיתנו חלק בלתי נפרד של שבת בבוקר – בניתוח אירועים היסטוריים בשעה הראשונה, ובסקירה של העיתונות העולמית בשעה השנייה.

מבחינתי לפחות הסקירה הזאת ניתקה אותנו מהנעשה בביצתנו הלוקאלית ו"הרימה" אותנו לראות מהנעשה והמתחדש בגלובוס כולו – מדע וטכנולוגיה, ארכיאולוגיה ותרבות, רפואה ותקשורת, נשק וכלכלה. מה לא? לשעה קלה הרהרתי איתו אם ההומו ספיאנס נלחם באדם הניאנדרטלי או התמזג איתו; אם הברקזיט באנגליה הוכיח עצמו, ואם הטילים הסופר סונים החדשים של הרוסים יקבלו מענה מתאים ע"י ארצות המערב – בעיות וסוגיות שעומדות ברומו של העולם וטוב ומסקרן לדעת מהן.

ואולי לדור שלנו, דור שהכיר העולם בשעתו באמצעות האטלס והחדשות בקול ישראל והתמונות של שחקני הכדורגל באירופה בחדשות ספורט – קולו העמוק של יצחק נוי העניק משהו נוסף.

ברוח דברי הסיום של נוי בכל תכנית - חבל על התדר שלא יחזור לאותו חדר.

שלושה ישראלים ואוניברסאלי אחד – קציר גדול מדי לחודש אחד.

לעלון הפעם הצטרפה ד"ר לימור רגב, עמיתת מחקר באוניברסיטה העברית, המתארת פרשת הצלה מופלאה במלחמת העולם השנייה. נראה שלעולם לא תיפסק החשיפה של עוד ועוד פרשיות שכאלה מתקופת השואה.

דבר יו"ר המועצה

שלום חברים

בחודש שעבר נערכה הוועידה השנתית ה-94 של ארגון בני ברית ישראל, בבית חיל האוויר בהרצליה. הנושא המרכזי של הוועידה היה פעילות ההתנדבות והתרומות לקהילה של ארגון בני ברית. הוועידה נערכה בהתאם למסורת ארוכת שנים של הארגון. בתחילה הדלקת מנורת בני ברית, לאחריה טקס זיכרון לחברים שהלכו לעולמם בשנה החולפת. לאחר מכן נתנו סקירות על השגי הארגון, ע"י הנשיא דניאל גרץ וסגן הנשיא מנו כהן. בהמשך ניתנו סקירות ע"י ראשי המועצות האזוריות, כאשר הדגש הוא על תרומה לקהילה. בהמשך היום חולקו תעודות הצטיינות ללשכות ולחברים. במועצה אזורית דרום קבלו תעודות אריה בידיני מלשכת "נתיבי שלום" ביבנה ואופירה פנחס מלשכת "בנימין דה רוטשילד" בראשל"צ. אריה מתנדב עשרות שנים באיסוף וחלוקת מזון לנצרכים ביבנה. אופירה יוזמת ומבצעת פעילות רבה למען ילדים בעלי צרכים מיוחדים, נזקקים וקשישים בודדים, חוגים לנערות במצוקה ועוד.

באתנחתא מוסיקלית הופיעה מקהלת "קולות הכפר" מכפר סבא, וסחפה את הקהל בשירה.

היום הסתיים בדיווחים כספיים, דיווח ועדת ביקורת והצבעות לאישור הדו"חות.

בעוד שבועיים מתוכנן טקס קבלה לארגון, של לשכת המדע ברחובות. הטקס ייערך במתנ"ס חוויות שוויץ בהשתתפות חברי הלשכה הבכורה, לשכת הנשיא ויצמן, הנהלת הארגון ואורחים.

אבי ארז

מהנעשה בלשכות

סיור בני ברית "לשכת המדע" רחובות

בתאריך 12/6/22 התקיים סיור לשכת המדע – רחובות ברחובות. הסיור החל בגן הקסום הנקרא גן לצמחי התנ"ך והמושבה על שם רנה סמילנסקי, ממוקם ברחוב יעקב 39.

ההדרכה ניתנה על ידי חזי אביבי אחד מוותיקי העיר. חזי מנהל בהתנדבות יום יומית מזה כ- 20 שנה את הגן. בשלבים הראשונים של ההקמה נעזר חזי בתלמידי בית הספר שריד הסמוך ובהמשך, בסיוע מתנדבים שחלקם גם מבני ברית.

בכניסה לגן חזי קרא לנו שיר קצר שאותו כתב:

לְשׁוֹן קְשׁוּרָה

עלי המניפה של דקל הוֹשִׁינְגְטוֹנְהָ
כְּמוֹ מְחֵאוּ כְּפִים לְמַבְקָרִים בְּגֵן
וְסִפְרוֹ:

על פפות התמרים
שעלו בחולות המדבר,
מרחקים מדרך
ובין שרשיהם,
גבור שלשונו קשורה
אבשלום, אבשלום
שחק ולא גלה סוד.

חזי סקר את המבנים ההיסטוריים הסמוכים וסיפר על רחוב יעקב, בית העם, בית הכנסת, בית הספר היסודי, גן הילדים הראשון ועל עץ הזית בן 1,300 שנה.

בין הדברים סיפר שטייל בדרום אמריקה ומצא בלוט של עץ שעם נדיר. את הבלוט שם בעציץ בביתו בארץ. לאחר שנבט, שתל אותו והנה הוא עץ קטן בגן רנה.

הגן מכיל מאות סוגי צמחים, תיבות קינון לציפורים, מתקנים לאיסוף מים, ספרייה ועוד.

לאחר מכן המשכנו למוזיאון מרכז מורשת תימן. הממוקם באברבנאל 7 ברחובות. מבנה מרשים שנבנה בעלות 30 מיליון ש"ח על מגרש שנתרם על ידי עולה ערירי מתימן ונפתח באופן פורמלי בשנת 2017.

המוזיאון פועל בחסות העירייה, כולל צוות עובדים ומספר מתנדבים. שם התוודענו לתרבות יהדות תימן, חוקי עומאר המפלים בין היהודים למוסלמים. לתלאות העולים בדרכם לארץ הקודש ולקשיים שחוו בשנים הראשונות לעלייתם ארצה. התוודענו גם לתרבות המיוחדת ולדמויות הססגוניות שהובילו את הקהילה היהודית עוד מימי מלכת שבא.

כתב: ע. קורן 14/6/22

הפקה מבוקרת של אנרגיית מיזוג גרעיני

ב – הכלה אינרציאלית

אהוד גרינשפן

פרופסור אמריטוס באוניברסיטת קליפורניה שבברקלי, ארה"ב

עריכה-ד"ר יאיר שרן

ראש הקבוצה לתובנת העתיד

במאמר בעלון 22 תארנו את העקרונות של הפקה מבוקרת של אנרגיית גרעינית בתהליך של מיזוג גרעיני של דאוטריום (D) וטריטיום (T) - שניהם איזוטופים של מימן, בשיטה של הכלה מגנטית של פלסמה (אטומים של האלמנטים של דלק המיזוג שהתפרקו ליאונים (גרעיני האטומים) ואלקטרונים) ואת מצב המחקר בשיטה זו. המאמר הנוכחי מתמקד בשיטה אחרת בה מנסים לשחרר אנרגיית מיזוג גרעיני בצורה מבוקרת – השיטה של הכלה אינרציאלית (Inertial Confinement Fusion; ICF).

הכלה אינרציאלית (ICF) – תאור התהליך

הבה נתאר כדורון חלול בקוטר של סנטימטרים בודדים הנמצא במרכזו של כור בו מתבצע התהליך (ציור 1). ציור A1 מראה באופן פשטני מבנה אופייני של כדורון המטרה המכיל את דלק המיזוג. הדלק DT מהווה את הדופן הפנימית (בעובי של כ-0.2 ס"מ) של הכדורון החלול שרדיוסו החיצוני כ-2 ס"מ. מכיוון שבטמפרטורת החדר המימן הוא גז יש לקרר את המטרה לטמפרטורה של פחות מ-253- מעלות צלזיוס (פחות מ-20 מעלות צלזיוס מעל האפס המוחלט) שבה יהיה הדלק המימני במצב מוצק. קליפת הדלק מצופה מבחוץ בשכבה (השכבה הצהבהבה בציור A1) של בריליום או גרפיט או חומר פלסטי. השכבה החיצונית משמשת מחד כבידוד תרמי וחוזק מבני ומאידך מסייעת, כפי שנראה, בתהליך השגת התנאים הדרושים למיזוג.

לשם השגת מיזוג גרעיני יש לדחוס את הדלק (DT) לצפיפות גבוהה ולחממו לטמפרטורה עצומה. את הדחיסה והחימום משיגים על ידי "הפצצת" כדורון המטרה בו זמנית בעשרות רבות של קרני (אלומות) לייזר רבות עוצמה מכל הכוונים. כתוצאה מהקרנת קרני הלייזר, השכבה החיצונית מתחממת לטמפרטורות אדירות, מתאיידת והופכת לפלסמה אשר נעה במהירות עצומה רדיאלית החוצה (בכוון הפוך לכוון קרני הלייזר). סילוני הפלסמה מפעילים לחץ עצום על פני קליפת המטרה אשר גורם לכווצה (ציור B1) ובסופו של דבר להפיכתה לכדורון מלא שצפיפותו והטמפרטורה שלו עצומות (ציור C). על מנת להשיג שחרור אנרגיית מיזוג של גרעיני ה D וה T מהירות הקריסה של קליפת הדלק הכדורית צריכה להגיע לכ 400 ק"מ לשנייה והלחץ בשיא הכוץ (ציור C1) צריך להגיע לכ-400 מיליון אטמוספרות. צפיפות ה DT בשיא הדחיסה מגיעה לסביבות 200 גרם לסנטימטר מעוקב (שהם פי כ 800 מהצפיפות ההתחלתית) והטמפרטורה מגיעה לסביבות 100 מיליון מעלות צלזיוס (פי 10 מהטמפרטורה המירבית בשמש). משך פולס הלייזר הוא בסביבות 6 מיליוניות של שנייה! בתנאים אלה מתרחש המיזוג וכמות גדולה של אנרגיית גרעינית משתחררת בשבריר שניה וגורמת להתפוצצות של המטרה המלווה בהתפשטות בכוון רדיאלי החוצה (ציור D1). כתוצאה מההתפשטות המערכת מתקררת והמיזוג נפסק.

בכדי שאפשר יהיה להכיל את המיני-פיצוץ מבלי להרוס את כור המיזוג על מרכיביו השונים (בראש וראשונה את מיכל הכור שבמרכזו ממוקמת המטרה) יש להגביל את כמות אנרגיית

המיזוג המשתחררת מכל מטרה לסביבות 1 ג'יגה-ג'אול (אלף מיליון וואט בשנייה; שווה ערך לאנרגיה המשתחררת בפיצוץ של 220 ק"ג של TNT!). כמות אנרגיה כזו משתחררת ממיזוג של כ-3 מ"ג של DT. על-מנת לתכנן כור כח המבוסס על מיזוג DT בהכלה אינרציאלית כך שיספק 1000 מגה-וואט חשמל – ההספק המקובל לכורי-כח מסחריים המבוססים על ביקוע גרעיני- יש לעשות קרוב ל 10 מיני-פיצוצים כל שניה!!! זהו אתגר עצום!

הכלה אינרציאלית – מצב

מתקן ההכלה האינרציאלית הגדול והמתקדם ביותר בעולם נקרא National Ignition Facility (NIF) וממוקם במעבדות הלאומיות שבעיירה Livermore שבקליפורניה. גודלו כגודל שלושה מגרשי כדורגל; את רוב השטח תופסות מערכות הלייזר. ה-NIF מסוגל "לירות" 192 קרני לייזר רבות עצמה ולמקדן בו-זמנית על מטרה בגודל של מחק של עפרון. בניסיון שבוצע ב 8 באוגוסט 2021 הצליחו לשחרר אנרגיית מיזוג בכמות הגדולה ביותר שהושגה עד כה: קרובה מאד לכמות האנרגיה שקרני הלייזר השקיעו במטרה. אמנם הישג מרשים ביותר אך הדרך לבניית כורי מיזוג מסחריים המבוססים על הכלה אינרציאלית עוד ארוכה ואתגרית.

צורת השימוש בקרני לייזר המתוארת לעיל (ובציור 1) נקראת "הקרנה ישירה" (direct drive). צורת שימוש אחרת שנראית מבטיחה נקראת "הקרנה בלתי ישירה" (indirect drive) שבה הופכים את קרני הלייזר לקרני-X שהם אשר דוחסים ומחממים את המטרה.

במקביל לקרני לייזר מתקיים מחקר ופיתוח של שימוש באלומות של יאונים כבדים (יאונים של אטומים כבדים) אשר מואצים על-ידי מאיצי חלקיקים שהטכנולוגיה שלהם מפותחת למדי. במספר ארצות מתבצעים ניסיונות עם יאונים שונים, החל מפחמן וכלה באורניום (הכבד ביותר).

הכלה אינרציאלית – אתגרים

אתגרים רבים נצבים בפני מפתחי כורי מיזוג מסחריים המבוססים על הכלה אינרציאלית. להלן רשימה חלקית: (א) הגדלת כמות האנרגיה המשתחררת מהמטרה פי 40 עד 80 מהאנרגיה שאלומות הלייזר משקיעות במטרה (כלומר, פי 40-80 מהתוצאה הטובה ביותר שהשיגו עד כה). (ב) NIF מתוכנן למיני-פיצוץ של מטרה יחידה אך בכור מיזוג מסחרי יהיה צורך להפיק אנרגיית מיזוג מכ 10 מטרות בשניה. כלומר, צריכים לפתח את הטכנולוגיה למקם מטרה חדשה במרכז מיכל הכור שרדיוסו מספר מטרים בדיוק מירבי כל עשירית שנייה! ובזמן זה צריך לפנות ממכל הכור את מרבית החומרים שנשארים אחרי המיני-פיצוץ הקודם ולעשות ואקום במיכל (על-מנת שאלומות הלייזר/יאונים תגענה למטרה בעצמה מירבית!) (ג) לבנות מערכות לייזר/יאונים רבות עצמה המסוגלות "לירות" עשרות אלומות כל עשירית השנייה ולמקדן בו-זמנית במטרה שגודלה סנטימטרים בודדים הממוקמת במרכז מיכל הכור! (ד) לתכנן את מיכל כור המיזוג שיוכל לעמוד בעשרות-אלפי מיני-פיצוצים בשנה. מיכל הכור של NIF הוא כדור חלול עשוי אלומיניום שקוטרו 10 מטר ועובי הדופן שלו 10 ס"מ. לכורי כח מסחריים יהיה צורך לפתח מיכל כור העשוי מחומרים מיוחדים המסוגלים לעמוד בלחצים וטמפרטורות גדולים בהרבה ממה שמסוגל מיכל האלומיניום של NIF.

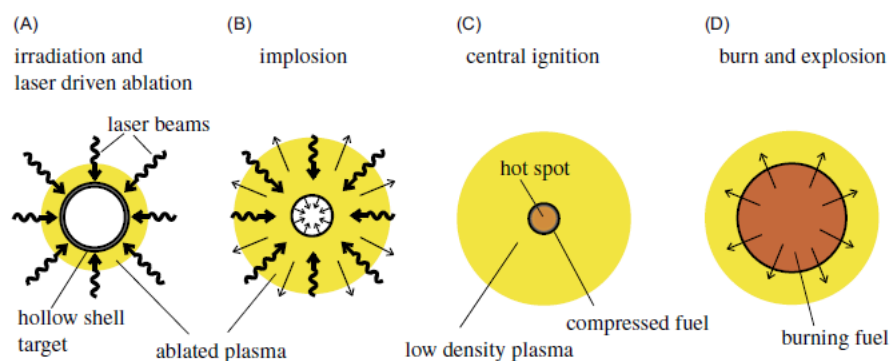
התפתחויות מבטיחות

בשנים האחרונות קמו מספר חברות הזנק הממומנות על ידי חברות ומשקיעים פרטיים המצהירות שפתחו קונספטים חדשים של כורי מיזוג בהכלה אינרציאלית שיהיו מסחריים תוך עשור. ספק אם יעמדו בהבטחותיהן.

הערה

ההיתכנות של מיזוג בהכלה אינרציאלית הוכחה כבר בשנת 1952 עם הפעלתה של פצצת המימן הראשונה שתוכננה על-ידי קבוצת מדענים ומהנדסים בראשותו של אדוארד טלר. תאור פשטני של התיכון וההפעלה של פצצת מימן ניתן למצוא באתר של וויקיפדיה: https://en.wikipedia.org/wiki/Thermonuclear_weapon

בפצצה המימנית הפקת אנרגיית המיזוג הגרעיני נעשית בצורה בלתי מבוקרת: כמות האנרגיה שמשתחררת מתיכה לחלוטין את כל חומרי הפצצה והורסת את כל המצוי בסביבתה. הדחיסה והחימום של דלק המיזוג נעשים על-ידי פיצוץ של פצצת אטום (ביקוע גרעיני) שמהווה חלק מפצצת המימן. מערכת כזו לא תתאים כמובן לכורי כח!

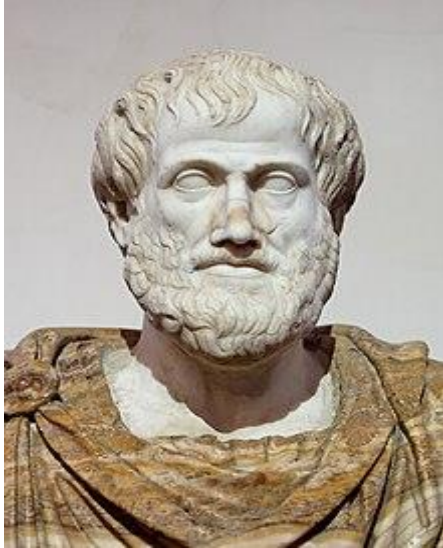

ציור 1 תאור סכמתי של אחת הגישות להפקת אנרגיית מיזוג גרעיני בצורה מבוקרת בהכלה אינרציאלית שבה האנרגיה הדרושה לדחיסה וחימום דלק המיזוג מסופקת על-ידי קרני אלומות) לייזר רבות עצמה: (A) אלומות לייזר (laser beams) רבות פוגעות בזמנית בהספק עצום במעטפת החיצונית של כדורון חלול מיניאטורי ("המטרה" hollow shell target) המכיל בדופן הפנימית את דלק המיזוג (דאוטריום D וטריטיום T); (B) הקליפה החיצונית של מעטפת המטרה מתאיידת (עוברת אבלאציה) והופכת לפלסמה אשר מואצת רדיאלית החוצה. כתוצאה מכך הדופן הפנימית עם דלק המיזוג נדחס; (C) דחיסה מירבית של המטרה ויצירת נקודות חמות (hot spots) בהן מתחיל להתרחש מיזוג אשר מתפשט לכל נפח המטרה; (D) כמות גדולה של אנרגיית מיזוג משתחררת בשבריר שניה וגורמת למיני-התפוצצות של המטרה המלווה בהתפשטותה בכיוון רדיאלי החוצה. כתוצאה מההתפשטות מה שנשאר מדלק המיזוג מתקרר והמיזוג נפסק.

מה בין אריסטו לפייק ניוז?

אופיר בראל

הפילוסוף היווני הידוע, אריסטו, הגדיר בחיבורו "על הרטוריקה" את שלוש השיטות, בהן כל

צילום: ויקיפדיה

נואם יכול להשתמש כדי לשכנע את קהל שומעיו: פאתוס (פנייה לרגשות הקהל); אתוס (אמינותו של הדובר) ולוגוס (שימוש בהגיון). העידן שאנו חיים בו היום- עידן הרשתות החברתיות והפייק ניוז- רחוק שנות אור מהימים בהם חי אריסטו. למרות זאת, ישנם כאלו הסבורים, כי גם השקרים של היום, המתפרסמים חדשות לבקרים ברחבי האינטרנט, כוללים שלושה מרכיבים יסודיים, המשקפים במידת מה את עקרונותיו המוכרים של אריסטו.

מארק גריי (Mark Gray), איש תקשורת מאתר החדשות הקנדי Canada Free Press, טוען כי כל פייק ניוז כולל שלושה מרכיבי יסוד: טיעון, מסגור ומטרה (באנגלית זה נשמע יותר טוב- Claim, Frame, Aim).

הטיעון הוא הטיעון השקרי, הניצב בליבו של הסיפור שנחשפתם אליו בווטסאפ או בפייסבוק. כאן, חשוב לציין, שבניגוד למה שאולי אנחנו עשויים לחשוב, מרבית הכזבים אינם שקרים טהורים: לפי **מחקר משותף** של המכון לעיתונות של רוטרס ואוניברסיטת אוקספורד, 59% מהפייק ניוז המתפרסם ברשתות הם בעצם "סידור מחדש" של חצאי אמיתות.

המסגור הוא שימוש בשיטות רגשיות, על מנת להוביל את הקוראים אל הנרטיב שמפרסם השקר ירצה שיאמינו בו. מחקר אחד משנת 2020, לדוגמה, הוכיח כי פוסטים שקריים המכילים מילים המעוררות תחושת כעס ישותפו בהיקפים גדולים יותר מפוסטים אחרים.

לבסוף, ישנה גם המטרה. פייק ניוז אף פעם איננו מתפרסם לחינם, אלא תמיד עומדת מאחוריו מטרה מסוי

מת. מגוון המטרות האפשריות שיחידים, קבוצות ומדינות מעוניינים להשיג באמצעות הפצת פייק ניוז הוא רחב ביותר: החל מניסיון להשיג רווחים כלכליים, דרך השפעה על מערכות בחירות ואפילו סאטירה וניסיון להשיג **מעמד חברתי**.

מדוע זה בכלל חשוב?

אחת הדרכים הטובות ביותר להפריך פייק ניוז היא באמצעות שאלת השאלות הנכונות, המבטאות ביקורתיות בריאה ונכונות להיצמד לעובדות במקום לאמונות ודעות. אולם, כאשר הפייק ניוז מיוצר כיום ברמת זיוף כה גבוהה, שלעיתים מקשה בהבחנה בין אמת לשקר, קשה לנו לדעת בכלל אילו שאלות יש לשאול, כדי לעלות על השקרים. כאן, היכרות עם מרכיבי הפייק ניוז עשויה לסייע לנו במלאכה:

כשמדובר במסגור, כדאי להפוך את הרגשות לאמצעי שיעזור לנו- במקום למפרסמי הפייק ניוז. אם אנחנו יודעים מראש, ששקרים נוטים, מטבעם, לעורר אצלנו רגשות שליליים כגון פחד, ספק וכעס, נוכל להשתמש ברגשות כאלו שעולים אצלנו כמעין תמרור, שיזהיר אותנו- "זהירות- פייק ניוז פוטנציאלי לפניך!"

כאשר אנחנו נתקלים בטיעון שאנחנו לא יודעים מה טיבו, אנחנו יכולים לשאול את עצמנו: האם באמת ייתכן שהדבר שאני קורא/ת יכול להיות אמיתי? פעמים רבות, כשאנחנו שוקלים את הדברים באופן רציונלי, אנחנו מסיקים כי קרוב לוודאי, לא ייתכן כי אותו אדם או חברה שמוזכרים בכתבה יעשו צעד כל כך לא הגיוני, כפי שמוזכר בהודעה השקרית (אם כי ישנם, כמובן, יוצאים מהכלל). הבעיה היא שבהשפעת הרגשות והתפיסות שלנו, המתעוררים בעת חשיפה לפייק ניוז, קשה לנו לזכור את האמת הפשוטה הזו.

לבסוף, כדאי גם להתייחס למטרה בשמה מופץ השקר. אחרי שהבנו כי מה שמתואר בכתבה או בהודעה עשוי להיות לא הגיוני, אנחנו מסוגלים להפנים כי ישנה מטרה מסוימת, שבשמה השקר הזה הגיע אלינו. במקרה הזה, כדאי לשאול את עצמנו: מפרסם יקר, מה אתה רוצה ממני? מדוע היה לך כל כך חשוב לחשוף אותי לסיפור השקרי הזה, שבכלל לא נראה הגיוני?

מעוניינים לשמוע עוד על עולם הפייק ניוז? אתם מוזמנים לעקוב אחרי [בפייסבוק](#) או [באתר האינטרנט שלי](#).

מה יהיה? מבט אל העתיד

יום ב-2030 - לקראת המטאוורס בהשראת צוקרברג

ד"ר יאיר שרן ראש הקבוצה לתובנת העתיד

ברשימה קודמת סקרנו את התחזית של ווטסון מ-1900 להתפתחויות שיחולו לאחר מאה שנה בשנת 2000. עוד נחזור לעבודות של עתידנים אחרים. הפעם נביא תחזית של חוקר עתידים ישראלי בשם רועי צזנה לעשור הבא, רק עשר שנים קדימה. (למען השקיפות החוקר היה חבר בצוות המחקר שלי במרכז באוניברסיטת תל אביב ופרסם שני ספרים על העתיד.)

יום אחד ב-2030

"בשנת 2030 (אולי מאוחר יותר או אולי אפילו קודם), אני מעביר הרצאה ביפן לקהל של כמעט אלף משתתפים, באמצעות רובוט. אני שולט ברובוט – יד"י מחוברות וירטואלית לידיו, ואני רואה דרך המצלמות שלו ושומע באמצעות המיקרופונים שלו. אני ביפן – אבל גם בישראל בעת ובעונה אחת. כלומר, הגוף הרובוטי-מלאכותי שלי ביפן, בעוד שהגוף הביולוגי שלי נותר בחדר שלי בארץ הקודש.

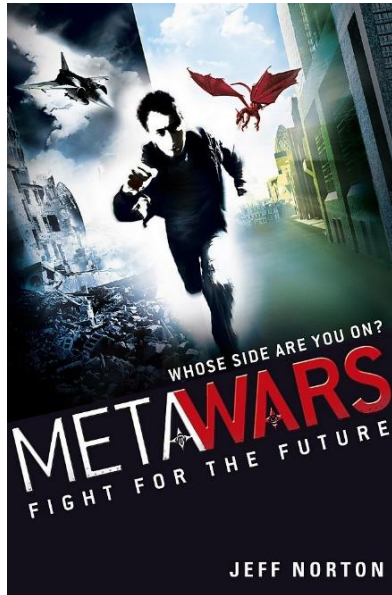
מיד עם תום ההרצאה, מופיעה בשדה הראייה שלי העוזרת האישית. היא נראית בדיוק כמו שאני רוצה, ומתהלכת מסביבי בחדר כאילו הייתה באמת שם ולא רק אוטאר המולבש על תמונת החדר שלי במשקפי המציאות המדומה שאני מרכיב.

"אל תשכח את הפגישה שיש לך בעירייה," היא אומרת. "הם מחכים לך ממש עכשיו."

אני מקלל. פעם אחת כי שכחתי, פעם שנייה כי זו העירייה. ואז אני משגר את עצמי ישירות לקומת הכניסה הווירטואלית של בניין העירייה. משם אני מועבר אוטומטית לוועדה שבוחנת את הרחבת המרפסת שלי כדי לפתוח חדר משחקים נוסף. כל המומחים מחוברים, למרות שברור שרובם לא נמצאים באמת בבניין העירייה פיזי האמיתי. הרקע משתנה לפי דרישה לזה של הרחוב שמחוץ לבית שלי. אני מוביל אותם בעולם הווירטואלי במעלה המדרגות, מראה להם את המרפסת מהחניה, ואפילו מכניס אותם אל"י הביתה כדי שיבחנו את המרפסת מבפנים. כל זאת – מבלי שאצא מהחדר הקטן בו גופי הביולוגי נמצא כרגע. המידע מגיע מרחפן שמסתובב בחוץ בזמן-אמת, ומהמצלמות שבתוך הבית. בהוראה קולית, אני גורם לשרטוטים של השינויים הרצויים להופיע ולהתלבש בדיוק מעל תמונת המציאות שאני מראה להם.

הבוחנים מסתובבים בסלון, מסתכלים מסביב על הקירות, רושמים הערות – לפעמים על גבי הקירות עצמם. אחד מהם משתהה ליד המעבר מהבית המרכזי למרפסת. הוא הבחין בחריץ בבטון. אצטרך לטפל בזה לפני קבלת האישור. אני מקבל את פסיקתו בהכנעה, ואחרי כמה דקות נגמר הסיפור. קיבלתי את האישור. אני מודה להם ומתנתק מבניין העירייה.

זה הזמן לעבור להופעה הבאה. אני יוצא מחיפה ונוסע – פיזית – לתל אביב. אני לא מכיר את העיר טוב כל-כך, אבל ב-2030 אף עיר אינה זרה באמת. ברגע שאני יוצא מתחנת הרכבת, משקפי המציאות הרבודה שלי מכוונת אותי מיד לבניין האופרה על שם השוטר אזולאי. הדלתות האחוריות נפתחות במיוחד עבורי מבלי שאבקש בכלל, באדיבות העוזר המלאכותי שלי שהודיע לבניין שאני מגיע. גרם המדרגות הקטן שבכניסה משתטח בכוחות עצמו, כדי שאוכל לעלות עליו בקלות עם מקל ההליכה שלי. אני נכנס לבניין, ויודע שבאותו רגע ממש, עשרות-אלפי אנשים ברחבי העולם יכולים לראות את האוטאר שלי מופיע בסימולציה הווירטואלית של האירוע. באמצעות המשקפיים המיוחדות אני יכול לראות בעצמי את חלק מהסובבים אותי בעולם הווירטואלי. אחד מהם הוא המחזיק ב-NFT של בנין האופרה בעולם

צילום: אתר אמזון

הווירטואלי וכך הוא מקבל תמלוגים מכל מופע ווירטואלי במקום. הוא מחייך אלי. הכרטיסים למופע היו יקרים והוא הרוויח טוב היום. הוא היה חכם. הוא קנה אותו ב-2022, כשאף אחד עוד לא הבין מה זה NFT ומזה "מטאוורס". המחירים אז היו זולים. היום השמיים הם הגבול.

אני מותח את זרועותיי לצדדים, ורואה את הראשים הווירטואליים מסתובבים לעברי. אני פוצה את פי, וקולי נשמע בחמש יבשות באותו הזמן. אני מחובר לשני עולמות באותה-העת – לפיזי ולווירטואלי.

אני חי ב"מטאוורס" (Metawars) : ביקום הרציף."

ההרצאה מסתיימת, מחיאות כפיים. אני חוזר למכונת הפיזית וחוזר לחדרי בחיפה. אני חושב לעצמי: בפעם הבאה אוכל להרצות מהבית. למה לבזבז זמן על הנסיעה. ותודה למארק צוקרברג.

ישראלים ביפן: אחריות קהילתית והמחיר האישי

ד"ר יואב גל

הכוח השלטוני ביפן חולק מאז ומתמיד בין הסמכות הרוחנית והדתית לסמכות החילונית. הקיסר, היה אחראי על ההיבטים הדתיים של חיי האומה והכוח הפוליטי הוחזק בידי אחרים. מבנה זה מוסד רשמית במאה ה-12 עם השוגונט של קאמאקורה, עיר קטנה לחוף האוקיינוס לא הרחק מקיוטו. מאז ועד למחצית המאה ה-19 נשלטה יפן על ידי מערכת דו-ראשית זו ביציבות רבה. אחת הסיבות לכך היא ההטמעה וההטבעה של רעיון ההיררכיה שטבע קונפוציוס והפך להיות חלק בלתי נפרד מתרבותה של יפן. ייתכן וזאת אחת הסיבות שהיפנים הצליחו להעביר רפורמות מפתיעות לאורך כ-300 השנים האחרונות ועדיין לשמור על יציבות פוליטית באופן שאף אומה אחרת בעולם לא השכילה לעשות.

'דאיבוצו', כך מכונה פסל הבודהה השני בגודלו ביפן (גובהו 13 מטר) בקאמאקורה (המאה ה-13), הזכויות שמורות ליוסי חיים 2019 וברשותו.

דוגמה נהדרת לתכליתיות היפנית עולה מתיעוד היסטורי מהמחצית המאה ה-18: בשנת 1756 שיטפונות ורעידות אדמה גרמו נזק כבד לשטחי אחוזת ימהשירו וגרמו למשבר כלכלי כבד. עקב דרישות המס הכבדות הכריזו כל האיכרים על שביתה והייתה זו כנראה הפעם הראשונה בהיסטוריה היפנית. באותה עת עמד בראש האחוזת לורד כבן 16 שהבין היטב כי נדרש פתרון חכם לבעיה ולא הפעלת כוח עיוורת. הוא מינה את אונדה, אחד מפקידיו הזוטרים לטפל במשבר וסרב בתוקף לקבל כל התחמקות. לאחר שנכשל אונדה להסיר מעצמו את רוע הגזרה הסכים לקבל על עצמו את התפקיד בתנאים הבאים: יהיה זה לתקופה קצובה של חמש שנים, סמכויותיו ותפקידו יוגדרו בכתב באופן ברור וחד, אף אחד, לא משנה מהי דרגתו, לא ירשה לסרב לפקודותיו; ואם יכשל, התחייב לשאת בכל עונש שיוטל עליו. כל תנאיו התקבלו. אונדה חזר הביתה וציווה שמעכשיו יוגש לו אוכל צנוע בלבד ולבושו יהיה פשוט ולא יהיו

הזמנות של מלבושים חדשים. בנוסף הודיע כי הוא מגרש את רעייתו, מדיר מירושתו את כל ילדיו ומנתק את קשריו עם כל מקורביו כיוון שהוא נכנס לתקופה מסובכת ולא יכול להרשות לעצמו שום הטיה בהחלטותיו לטובת מקורבים ובני משפחה. לאחר שנשבעו כל בני הבית לציית ללא עוררין לנהלים החדשים ולעקוב בקפדנות אחר הוראותיו, קלה כחמורה, הסכים להשאיר את המצב על כנו אבל בכך העביר מסר ברור לכל המערכת כי החלטות לא ישונו בהתאם לאינטרסים של מקורבים. לאחר מכן זימן את כל ממלאי התפקידים באחוזתו והבהיר את נהלי העבודה החדשים: תגמול הולם למי שימלא את תפקידו כראוי ועונש חמור למי שיתרשל.

כעת הורה לכנס למועצה את כל ראשי הכפרים, את האיכרים העשירים ואת כל מי מבין האיכרים שהיה רהוט דיבור וידע לבטא את עצמו היטב. כל אלה, ביחד עם כל ממלאי התפקידים באחוזתו כונסו יחדיו למועצה והוא נשא לפניהם את הדברים הבאים: נדרשתי וקיבלתי בלית ברירה את התפקיד אך אני לא חושב שהכוח שלי לבדו מספיק. לכן כינסתי את כולכם לדון בבעיה, אני מבקש מכם להקשיב למה שיש לי לומר ולאחר מכן תינתן לכם האפשרות להתייחס. אני בהחלט מצטער על הקשיים בהם כולם נתונים ואני מתחייב שלא להעלות שום החלטה שהיא בלתי אפשרית לביצוע. אבל ברגע שתתקבל החלטה, היא לא תהיה ניתנת לשיבוש או שינוי וחשוב שיובן לכולם שללא הידברות פתוחה בינינו יהיה בלתי אפשרי לצאת מהמשבר. אם לא תשתכנעו שניהולי את המשבר הוא ראוי ונכון, לא אצליח במשימה ולא תיוותר בידי כל ברירה אלא להתאבד. הצלחה או כישלון תלויים לגמרי בכם.

הוא המשיך והסביר שיפסק לחלוטין מנהג המתנות ולא משנה כמה פחותות ערך הן. אני לא אקרא למתנות אלו בשם שוחד כי זה יסבך את החיים לכולם, כך אמר לכולם, אבל המשלוח שלהן חייב להיפסק לחלוטין. בעתיד אני מתכוון לשמוע כל מי שמבקש לדבר אתי בלי יוצא מהכלל ולכן אין צורך לשכנע אף אחד בעזרת מתנות. לאחר מכן עבר לדון בשאלת איסוף המס: בכל חודש מאה מתוך כאלף חיילי האחוזת נשארו במצודה לעבודות שונות והשאר התאכסנו בכפרים אצל משפחות האיכרים ואספו תוך כדי כך את המס החודשי. מנהג זה יופסק באופן מיידי. כאן עצר אונדה ושאל את הציבור המכונס: האם עד כאן יש למישהו מכם התנגדות? אני מוכן לשמוע. כמובן שהאיכרים ההמומים שלחלוטין לא ציפו לסוג כזה של התפתחות לא התנגדו ואונדה המשיך: במהלך חמש השנים הבאות שבהן אני מתכוון למלא את כהונתי, ולמרות שאף אחד לא יכול לחזות את העתיד, אני מתכוון להימנע מדרישות למיסים מיוחדים עבור תחזוקת המחוז או עבור עבודות במצודה. האם זה יגרום לכם מצוקה להימנע ממיסים אלו? כמובן שגם כאן לא היה אחד שהתנגד.

אונדה חזר והזכיר להם שעד לכאן כולם הסכימו ואף אחד לא התנגד להצעותיו. לעומת זאת הנושא הבא דורש דיון נוסף. ישנם כאן איכרים ששילמו מקדמת מס לשנה הבאה ויש חלק ששילמו עבור שנתיים. מדוע עשיתם את זה? ענו האיכרים כי הייתה זו דרישה של פקידי האחוזת ולא הייתה להם ברירה. השיב להם אונדה שהם היו טיפשים כי לא צריך לשלם מקדמות מס והפקידים היו אכזריים לדרוש זאת. אבל מיד אמר באופן מאוד יפני שהאשמת האיכרים בטיפשות והפקידים באכזריות זו כמובן רק תיאוריה מופשטת והמציאות הייתה הרי שונה לגמרי. המצב הכלכלי הקשה הוא שחייב את הפקידים לפעול כך והאיכרים בהכירם את המצב הקשה נחלצו לעזרה למרות הקושי שבדבר. הוא התנצל בשם הפקידים שיבחו והילל את משלמי המקדמות. במאמר מוסגר אפשר לומר בוודאות כי על חבורה של מושבניקים ישראלים העסק הזה לא היה עובד, אבל כאמור זהו סיפור יפני על מציאות יפנית ושם זה בהחלט עשה את העבודה.

לאחר מכן הוא שאל את המלווים לאחוזתו אם הם עשו זאת במטרה להרוויח מהריבית?

המלווים השיבו שאפילו את הקרן לא הצליחו לקבל חזרה. אתם טיפשים כי יכולתם לפנות לעיר הבירה ולהסביר שאין לכם את הכסף להלוות ודבר לא היה קורה לכם. אבל באופן דומה למקרה הקודם ציין שוב שלהגדיר אותם כטיפשים זאת רק תיאוריה מופשטת. במציאות הרי כולם יודעים שהלוויתם את הכסף בכדי לשמור על כבודה של האחוזת בעיר הבירה, ולורד האחוזת מודה לכם על כך באופן אישי. בכך שמרתם על כבודם של כל תושבי האחוזת. בכל מקרה בעתיד לא תידרשנה שום הלוואות נוספות. כעת, ישנם כאלו שטרם שילמו את מסיהם השנה. מדוע? האם נובע הדבר מעצלות ומעילה בתפקידם כאיכרי האחוזת?

וכאן נשא אונדה נאום זועם ופניו משולהבים מכעס. כל הנוכחים קדו עמוקות בהכנעה. אבל שוב הבהיר מיד אונדה שכמובן שברור שלא מדובר בעצלות או בחבלה בנכסי האחוזת אלא מדובר תיאוריה מופשטת בלבד. הרי ידוע שאי תשלום המיסים עבור השנים שחלפו נבע אך ורק מעוני ומצוקה קשה לכן כל חובות השנים הקודמות נמחקים בזאת לאלו שטרם שילמו מתוך הכרה בעניים ובמצוקתם. אבל מיד הוסיף אונדה וקבע בפסקנות: אני משוכנע שכל אלו שטרם שילמו את מסי השנה עשו זאת מסיבות מוצדקות וכעת יש באפשרותם להשלים את חובותיהם השנה לאלתר וללא כל עונש. אבל ראו הוזהרתם. מי שלא ישלם את מסי השנה במלואם יענש באופן חמור וגרוע ממוות. למרות שברצוננו להחזיר את המקדמות ששולמו אין באפשרותנו לעשות זאת, אבל מצד שני ויתרנו גם על חובות המס של השנים שעברו ולכן אני מבקש מכם לראות בכך הפסד שלא יוחזר. לאלו שנתנו הלוואות אין ביכולתנו לשלם את הריבית אבל נחזיר בדחייה של כמה שנים את הקרן. בנוסף, כל מי שנפגע במהלך התקופה הקודמת מתבקש לכתוב את טענותיו לאחר שיבדוק אתן היטב במכתב סגור וחתום שיימסר ישירות אלי ויועבר ללא עיון לאדון האחוזת לשיפוט.

ראשי הכפרים חזרו לבתיהם ולאחר זמן לא רב חזרו עם מכתבי התלונה הסגורים, עם הסכמה גורפת של תושבי הכפרים לעסקת החבילה וגם הצעה של רצון טוב לשלם מקדמה עבור השנה הבאה כדי להקל את המצוקה הכספית של האחוזת. אונדה הודה להם וסרב לקבל את המקדמה אבל דרש תשלום מלא ללא פשרות של מסי השנה. את הפגישה הבאה ערך עם אדון האחוזת, דיווח לו על ההסכמות שהגיע אליהם והגיש לו את תלונות התושבים לעיון והתייחסות. תשלום מסי השנה במלואם ייצב את המשבר הכלכלי ואותם פקידי נגדם הוגשו תלונות, במקום דרישה להתאבדות כפי שמחייב הכבוד, נאלצו לחזור ולהתחייב לציית עד לפסיק האחרון להוראותיו של אונדה.

זהו איננו סיפור אגדה אלא תיעוד¹ של מהלך שהתרחש בפועל ובהחלט מהווה דוגמה מייצגת לתהליכי קבלת ההחלטות היפניים. לא החוק קובע ולא מוסר האל מנתב את ההחלטות מבחינת ייקוב הדין את ההר, אלא אותה תכליתיות יפנית המיועדת להשיג מטרה חברתית מוגדרת תוך שמירה מרבית על מערכות יחסים הרמוניות בקהילה. בוודאי שישנם מקרי חוסר אחריות אישית של מנהיגים בדרגים שונים, שחיתות, רשעות אנושית וכדומה, אבל עדיין הכלל הוא העמדת הקהילה בראש סולם העדיפויות.

כן, כן.... ככה זה ב'פן'... במידה רבה עד עצם היום הזה ...

¹ תיאור המקרה בספר Higurashi Suzuri by Onda Moku (1711-62) כפי שצוטט בספר: The Japanese and The Jews by Ishiah Ben-Dasan (1970, 3rd ed. 1983, p.75)

תמצית הספר – "הילד מבלוק 66"

ד"ר לימור רגב,

עמיתת מחקר באוניברסיטה העברית.

סיפורו של משה קסלר מתאר את מסעו של ילד יהודי בן 13.5 אל הגיהנום שיצרו הנאצים ואת סיפור ההצלה המופלא אשר בזכותו זכה משה, ועמו 904 ילדים יהודיים, להישאר בחיים עד שחרורם ממחנה בוכנוואלד, ב-11.4.1945.

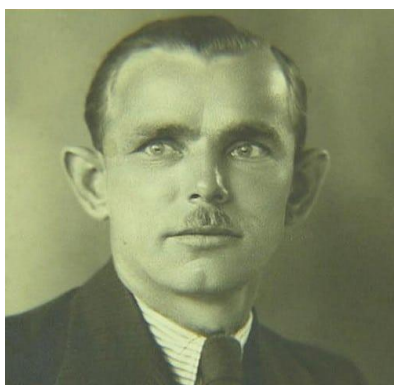
משה גדל בברהובו, צ'כוסלובקיה, אשר נכבשת ב-1939 והופכת להיות תחת שלטון של הונגריה, בת בריתו של היטלר. ב-1942 מגוייס אביו לגדודי העבודה העבריים של צבא הונגריה ובמאי 1944 מגורש משה יחד עם אמו ואחיו הצעיר לאושוויץ. למרות גילו הצעיר הוא שורד את הסלקציה של ד"ר מנגלה באומרו כי הוא בן 16, מופרד ממשפחתו ועד סיום המלחמה אינו יודע מה עלה בגורלם של הקרובים לו ביותר.

בינואר 1945, לאחר חודשים רבים של עבודה קשה, רעב, וסכנת מוות יומיומית – מפנים הנאצים את תשלובת מחנות אושוויץ ומשה נשלח לצעדות המוות. קרוב ל-1000 ילדים יהודיים אשר נותרו בחיים מועברים ברכבות פתוחות מפולין לגרמניה, ומגיעים אל מחנה בוכנוואלד.

אנטונין קלינה, אסיר צ'כי נוצרי, חבר המחתרת הפוליטית של בוכנוואלד נאסר כבר ב-1939 עקב פעילותו במפלגה הקומוניסטית. האסיר הוותיק נדהם לראות קרוב ל-1000 ילדים יהודיים נכנסים למחנה. הוא רואה בהם את עתידה של האנושות ומקבל החלטה אמיצה – לעשות הכל כדי להציל את חייהם.

קלינה מציע לגרמנים למקם את כל הילדים בצריף אחד ומתנדב להיות ה"בלוקאלטסר", אחראי הבלוק.

כך נולד סיפור ההצלה של ילדי בלוק 66.

אנטונין קלינה, בסיום המלחמה

904 ילדים חייבים את חייהם לאסיר האמיץ, אשר הלך לעולמו אנונימי וזכה לאות חסיד אומות העולם רק ב-2012, 22 שנים לאחר מותו. בין הילדים שהציל קלינה, שהיה נטול כל השכלה פורמאלית, היו שני חתני פרס נובל לעתיד – אלי ויזל ואימרה קרטס ז"ל.

סיפורו של בלוק 66, אחד ממבצעי ההצלה הגדולים ביותר והפחות מוכרים שלתקופת השואה, מגלם ערכים של אנושיות, אמפטיה והושטת יד לאדם סובל. בתקופת השואה היו מקרים שונים ורבים של הצלת יהודים על ידי גויים, אך זהו מקרה ייחודי בו אסיר, נטול כוח פיסי או כלכלי, בוחר לסכן את חייו ומצליח לרקום תוכנית אשר תשפיע באופן דרמטי על סיכוייהם של 1000 ילדים להישאר בחיים ולראות את יום השחרור.

משה קסלר ביום שחרור מחנה בוכנוואלד ב- 11.4.1945 מודגש בצהוב מקדימה. מאחוריו מודגש שאני, חברו הטוב.

בעקבות הספר נסע משה לבוכנוואלד, לראשונה מאז שחרור המחנה ומסעו תועד בכתבה המרכזית של ערוץ 12 ליום השואה, אשר עסקה בסיפור ההצלה של הילדים.

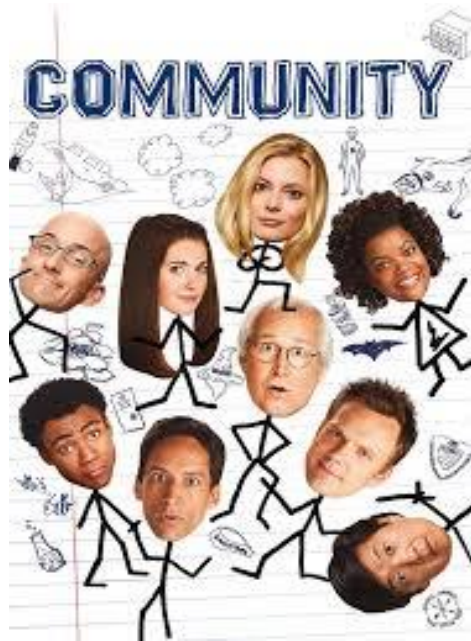

שבר ותיקון – מציאות וחזון;

או – שובה של הקהילה.

מיכאל נתיב

במחצית השנייה של המאה העשרים פיתח הוגה-הדיעות האמריקאי-יהודי אלווין טופלר תיאוריה כלכלית-חברתית שרכשה במהירות השפעה רבה בציבור הרחב. התיאוריה זכתה

למעמד בכורה בקרב מקבלי החלטות מרכזיים ברחבי העולם, בהם דמויות בולטות בדרג המדיני המוביל במערב ובמזרח. עפ"י קווי המתאר העיקריים של מודל זה, האנושות עברה במהלך הדורות שלוש מהפיכות עיקריות.

המהפכות יסודן במישור הכלכלי ומטבע הדברים יצרו גלי-הדף מקבילים בארגון החברתי.

הראשונה, המהפכה החקלאית לפני כ-10,000 שנה. האנושות עברה מקיום של ציידים-לקטים שנמשך משחר קיומה, לחיים המבוססים על חקלאות. שינוי זה הביא עמו גם מעבר הדרגתי מחיי נוודות להתיישבות קבע.

השנייה, המהפכה התעשייתית במאות ה-17 וה-18. משקלה של התעשייה החדשה שהתבססה על מיכון, גדל לעומת חלקה של החקלאות ביצירת מקורות קיום. התהליכים שליוו את המהפכה התעשייתית היו צמיחת הערים הגדולות, ופיתוח טכנולוגי מואץ.

סדרת טלוויזיה מ-2009. יוצר: דן הרמון

השלישית, מהפכת הידע. תחילתה של מהפיכה זו בערך במחציתה של המאה העשרים, ואנו מצויים עתה בעיצומה. משאב הקיום העיקרי הוא עתה ידע, שטבעו להתרחב ולהשביח במהירות ובהתמדה. ידע הוא כעת הגלגל המניע את הכלכלה ואת כל מערכות החיים במרחב הציבורי על רבדיו השונים.

אל מהפכת הידע, נהוג לקשור את תפיסת העולם הפוסט-מודרנית. תפיסה זו מייצגת מעבר מוודאות ערכית בעלת תוקף אוניברסלי למציאות רעיונית שהמאפיין העיקרי שלה הוא העדר יציבות. האמיתות הברורות של עידן הנאורות פינו מקומן לאמיתות יחסיות, תלויות זמן, מקום ונסיבות.

פרק הקיום הקדום של החברה האנושית שהיה מבוסס על ציד ולקט, נמשך מאות אלפי שנים ואולי אף יותר. ככל הידוע לנו לא התרחשו בתקופה ארוכה זו שינויים משמעותיים בסדר החברתי ובאורחות החיים. אדם נולד לתוך מציאות מסוימת ועבר מן העולם במציאות זו כמעט לחלוטין, בתוך אותו מרחב טריטוריאלי, ובכפוף לכללי שרידות קבועים.

התקופה הבאה, שבה החקלאות הייתה משאב הקיום החשוב ביותר, נמשכה כאמור כ-10,000 שנה. במהלך התקופה התרחשו מספר שינויים מהותיים שבאו בעקבות חידושים פורצי-דרך כמו המצאת הגלגל, ביות בעלי-חיים, הכרת תנאי האקלים ועוד. התחבורה המשוכללת יחסית איפשרה מסחר רחב-גבולות בצד התמחות והתמקצעות.

המהפכה הטכנולוגית מייצגת את תחילתו של העידן התעשייתי, אך לא זו בלבד. הטכנולוגיה ממשיכה להתחדש ללא-הרף בצורה מעריכית, כלומר, באופן מואץ. התחדשות הטכנולוגיה גוררת שינויים מהירים בכמעט כל אחד מתחומי החיים, הפיסיים, החברתיים והרוחניים כאחד. השאלה הגדולה עכשיו היא: האם הכלים הנפשיים העומדים לרשות האדם, כיחיד וכחברה, התפתחו בשיעור מקביל לקצב השינויים הטכנולוגיים? האם האדם יכול להכיל את השינויים ולשלוט בהם?

הפיסיוולוגיה האנושית התפתחה בכפוף לקצב אבולוציוני, משמע, הסתגלות הדרגתית איטית למדי. מדוע שנניח שכישורי הנפש, הקשורים קשר הדוק לפיסיולוגיה, מצטיינים בהסתגלות מהירה יותר? במלים אחרות, במהלך עשרות הדורות האחרונים, נוצר פער הולך וגדל. זהו החלל הצומח בין הקידמה הטכנולוגית לבין יכולת האדם להכילה ברוחו. נסיבות חיים משתנות בקצב מסחרר, ועימן מגיעים התיסכול וחוסר-האונים.

בעבר התקיימה הקהילה הראשונית המבוססת ברובה על קשרי שארות, החל מהמשפחה הגרעינית, עבור לבית האב ותלכיד של מספר בתי-אב. בקהילה כולם הכירו את כולם הכרות ישירה ובלתי-אמצעית. הקהילה שלטה שלטון ללא-מצרים בחיי הפרט, אך גם העניקה לו מסגרת תומכת ומעטפת הגנה נפשית חזקה. עם המעבר לערים וצמיחת מסגרות האירגון הגדולות נכנסו לחלל הגדל בין הפרט לבין הכלל גורמי תיווך שונים. אחת התוצאות היתה התרופפה התמיכה הראשונית. במובן מסויים היחיד "ננטש" להתמודדות עצמאית עם הקשיים.

החברה, המורכבת ממספר רב של פרטים, העומדים כביכול ברשות עצמם, חווה בדורות האחרונים משבר חובק-כל, שניכור ובדידות הינם שנים ממאפייניו הבולטים. המדינה המודרנית פיתחה שלל מנגנונים לרווחת אזרחיה. עם זאת, ספק רב אם אכן ירשה את כל יכולותיה המגוננות של הקהילה הראשונית.

האדם הינו יצור חברתי מובהק. בהקשר זה העידן הפוסט-מודרני מאתגר את הפרט והכלל באופן שהוא לעתים בלתי-נסבל בעליל.

זהו השבר הגדול, שביטוייו פרוסים בכל שטחי החיים.

עתה אנו ניצבים בפני הצורך הקיומי למצוא תיקון לשבר. הדעת נותנת שהחסר שהוליד את השבר, הוא הקרקע שעליה יצמח התיקון.

כיצד ומתי? שאלות נכבדות. מוטב לנו לנהוג במידת הזהירות באשר לתשובות. המציאות העתידית, שורשיה בחזון הנרקם כיום.

האם מדובר בחזרה לקהילה הקדומה? אין לכך סבירות רבה. עצם המונח "חזרה" איננו רלוונטי כאן. אין חזרה בהיסטוריה, למרות כמה קלישאות שגורות. הנסיבות משתנות ואת הנעשה אין להשיב. גם אין צורך בחזרה למבנים ארכאיים שהשתלבותם במציאות המורכבת של ימינו מוטלת בספק.

האינטראקציה הבין-אישית והקשר הבלתי-אמצעי בין הפרט לקהילה מוטמעים היטב בגנים של המין האנושי. שום סדר חברתי ושום שיטת אירגון לא יכנו בלעדיהם.

האם המדינה המודרנית והקהילה הראשונית הם מבנים חברתיים שאינם יכולים לשאת זה את נוכחותו של זה? לא בהכרח. ניתן למצוא את התמהיל שבו יתקיים ביניהם קשר סימביוטי - היזון הדדי ואיזון בין מרכזי הכח. השילוב בין שתי הישויות האירגוניות הינו כורח קיומי, והצורך הוא אחד מאבות החשיבה המקורית.

ועוד דבר לסיום.

הידע המצוי בהיקף חסר-תקדים בעידן הנוכחי הינו חומר הגלם העיקרי ממנה נבנה התיקון. בצד תועלתו, השפע הזה עשוי גם לגרור את כולנו למחוזות קשים שאין צורך לפרטם. למלים יש עוצמה רבה ויפה מידת המתינות בשימוש בהם.

עיצוב זיכרון ושכחה :

מקומה של תנועת הבריחה מאירופה באתוס הישראלי

ד"ר מירי נהרי

באתוס הממלכתי ובזיכרון הקולקטיבי שלנו, המרחב בו מתרחש הפרק ההיסטורי שבין "השואה שם" באירופה לבין "התקומה כאן" בישראל, הוא מרחב כמעט ריק. יש במרחב זה קפיצה בזמן, ללא סיפור. מדוע מה שקרה בין "שם ל"כאן" נשכח? למה תקופה זו הושמה בקרן זווית של הזיכרון הקולקטיבי והזיכרון האישי. מחקרים שעניינם זיכרון חברתי עוסקים בבדיקת האופן שבו מתבטא הזיכרון ומתמסד בחיי החברה. כיצד זיכרון נבנה ונכנס למרחבי הנצחה? מהם תהליכי היווצרות והנחלה של סמלים ושל מיתוסים לאומיים? כיצד נוסדים ומעוצבים טקסי זיכרון? אתרי הנצחה? מהו אופן ההתגבשות של מאורע מונצח בתודעה הלאומית? עולות גם שאלות לגבי עיצוב של דפוסי זיכרון חברתי באמצעים תרבותיים כגון ספרים, מחזות, סרטים או ספרי לימוד.

פרק השואה ופרק התקומה הונצחו באופן ברור והם חלק כמעט עיקרי של האתוס הלאומי שלנו. פרק תנועת הבריחה, המסע של הניצולים באירופה "הוזז הצדה" בזיכרון ונשאר כמעט עלום בנרטיב ההיסטורי שלנו. למיטב ידיעתנו אין במדינה ולא ביטוי ממלכתי או ציבורי אחד לזכר פרק היסטורי זה. אין מוזיאון, אין שם של יישוב או רחוב או בניין ציבורי, אין ולו אנדרטה אחת, אין מחזה, כמעט אין מאמרים בעיתונות ואין לומדים פרק זה בבתי ספר. בארכיונים יש חומר על התקופה, יש מחקרים חשובים וגם ספרי עדות אישיים—לא הרבה, אך יש. אולם בנרטיב של התרבות הישראלית ניצול שואה ששרד הלך, עם סיום המלחמה, לעיר הולדתו לראות אם שרד מישהו ממשפחתו ואז, כאילו על כנפי נשרים, הגיע לאוניות המעפילים.

והלא יש פה סיפור מופלא, דרמטי, הרואי ומורכב של ניצולי טראומה נוראית שבחרו בחיים, שבחרו לקחת את גורלם בידיהם שבחרו לצאת לדרך ארוכה וקשה של שיקום פיזי, נפשי ומשפחתי. הם פעלו עם ערכים של עזרה הדדית, של התארגנות קהילתית ויצאו לדרך ארוכה ומסוכנת אל הלא נודע, להקים לעצמם מולדת. במחנות העקורים התנהלה פעילות קהילתית-ציבורית תוססת וענפה. הניצולים הקימו תיאטרון, ערכו קונצרטים, הוציאו לאור עיתונים והפעילו בתי ספר. אך הסיפור מורכב, ברובד החיצוני התנהלו חיי קהילה תוססים, ברובד של מרחב החיים לא היה בית, לא משפחה, לא עתיד ברור. הם חיו בתוך חלל של ארעיות, בתוך מסדרון המתנה ארוך. וברובד הנפשי היו פחד, חרדה ובדידות עמוקה.

הזיכרון הקולקטיבי מתבסס על עיבוד בררני של ההיסטוריה ומטרתו היא לשרת את האינטרסים של הקבוצה, אינטרסים לאומיים, פוליטיים, חברתיים. לפיכך הסיפור אינו נשמר בזיכרון כאחיד, אלא

משתנה בהתאם לשינויים שחלים בחברה. הזיכרון הקולקטיבי הוא ביטוי של ההווה יותר משהוא מייצג את העבר. המספר לא רק מתעד את חוויותיו, אלא נוקט פעולה דינמית של עיצוב וגיבוש זיכרונות מתוך התייחסות למסגרות ולנורמות חברתיות של הקבוצה שאליה הוא רוצה להשתייך. הסיפור האישי משקף את ההקשר החברתי-תרבותי ומושפע ממנו. עיצוב הזיכרון האישי הוא אם כן תהליך חברתי. החברה מעודדת את היחיד לברור מה לזכור ומה לשכוח על פי הצרכים שלה עצמה. כלומר, זיכרונות אישיים נבנים מחדש מתוך המידע המאוסן, בהשפעת המצב העכשווי ובהתאם למשמעות שיש להם בהווה. ביוגרפיה והיסטוריה נכתבות, מתחדשות, מיתרגמות ומשפיעות זו על זו. הקונטקסט משפיע על טקסט ולהפך. מה נזכר, מה נשכח הוא עניין דינמי, מתפתח ומתעצב בתנועה בין האישי לחברתי-ממלכתי.

מה הייתה השפעת המפגש בין ניצולי השואה לבין התרבות ישראלית של המדינה-שבדרך על עיצוב הזיכרון? איך עוצב זיכרון המסע הרגשי של הבחירה בחיים והמסע הגאוגרפי של ההליכה לארץ ישראל? אני טוענת כי הניצולים עיצבו את מה שסיפרו ואת מה ששתקו באופן שיתאים לחברה שאליה הם רצו להתקבל והתרבות עיצבה את הזיכרון הקולקטיבי בהתאם לצרכים שלה באותה תקופה. החוויה האישית עברה דרך המסננת של המודל התרבותי ועוצבה בהתאם למודל זה.

בתודעה הציבורית בישראל התגבש מעבר ישיר "משואה לתקומה". לפרק המסע שעשו הניצולים משם לכאן, לא היה תפקיד. פרופ' שטאובר כתב כי בן גוריון יצר הפרדה ברורה בין ה"שם" לבין ה"כאן" כדי לחזק את המיתוסים הקשורים למאבק על עצמאות המדינה. בתהליך התפתחות האתוס של המדינה הייתה הסכמה כי עבור השואה והתקומה יש ליצור מרחב הנצחה עשיר במידע, במיתוסים ובאנדרטאות.. המסע ביניהם הוא רק מסע, שאינו משרת צורך לאומי.

רוב החוקרים מסכימים, כי בשנים 1945-1960 חלקם של הניצולים בעיצוב זיכרון השואה היה שולי. מה שהתרחש על אדמת אירופה התעצב על-פי האידאולוגיה של הישוב. ניצולי השואה השתלבו והשפיעו על הישראליות יותר מאשר על זיכרון השואה. בשנות ה-40 וה-50, עוצב מוטיב הגבורה בשואה: מורדי הגטאות הלוחמים, הפרטיזנים, אלה נתפשו כדגם ההתנהגותי היחיד הראוי להיכנס לאתוס הזיכרון הלאומי להיות מונצח. חוק זיכרון השואה והגבורה – יד ושם - שחוקק בכנסת ב-1953 הנחה את המדינה להקים רשות זיכרון והגדיר את נושאי ההנצחה: "...לגבורתם של לוחמי המחתרות בישובים וביערות, למסכת הגבורה של נצורי הגטאות.. למאבקם הנשגב..". (סעיפים 5-7 בחוק שהתפרסם ב-23 למרץ, 1953). והרי רוב הניצולים לא היו "לוחמים נשגבים". חיי היום יום של השורדים במהלך המלחמה, החוויות האישיות, לא היו עדיין נושאים הראויים לסיפור ולזיכרון. לפיכך - הניצולים לא סיפרו, הם שתקו.

בשנות ה-60, בעקבות משפט אייכמן, התרבות הישראלית נהפכה ליותר מבינה את ההתמודדות היומיומית, הסבל והאובדן. אפשר היה לבטא חמלה לדמויות פרטיות ונוצר דגם זיכרון קולקטיבי נוסף. הניצולים יכולים היו עכשיו לספר את הסיפור האישי שלהם. הניצול יכול היה לעצב מחדש את הביוגרפיה שלו ובהתאם החברה יכולה הייתה לעצב מחדש את זיכרון השואה. למשל הטקס "לכל אדם יש שם" נוצר בשנות ה-90. לניצולים יש עדין "תפקיד" במלאכת הזיכרון. עליהם להיות עדים למה שקרה שם. עליהם לעזור לחברה "לזכור ולא לשכוח". שוב הסיפור חסר, עדיין אין מקום למה שקרה לשורדים עצמם, הסיפור לאחר השחרור מושתק. החוויות, ההחלטות, הבחירות, הייאוש והתקווה, השמחה והעצב, הבדידות והתוכנית לעתיד, הפרידות והפגישות - כל אלה עוד לא שייכים, לא מעניינים. את אלה יש לשים בקרן זווית של הזיכרון. לא צריך לספר, לא דעת, לא להנציח. לסיפור הזה אין עדיין מקום.

נראה לי כי עם השנים, בעיקר כשהניצולים נהפכו להיות "זקנים", חל שינוי עיצוב משמעותי נוסף באתוס ובזיכרון שעיקרו הדגשה מוחלטת של הניצולים כקורבנות. ניצולי השואה הם "קורבנות, מסכנים". ישנה התייחסות לשואה כאל אירוע שבגללו "מגיע לנו, או מגיע לו". בתחילת הדרך זו לא הייתה העמדה של המדינה, גם לא של הניצולים. רבים מהם הרגישו עוצמות נפשיות, שמאגריהן לא ברורים, לפעול, להשתקם ולתרום למדינה. המדינה גם לא חשבה שתפקידה לתרום להם, גם לא היו לה משאבים. אומר ניצול בכנס של "תנועת הבריחה" ב-1984 "אני ניצלתי, החיים שלי הם לא שלי, הם של העם היהודי, אני צריך לעשות למענם...". אלה לא מילים של מי שמרגיש קורבן, או "שמגיע לו", וכך גם עוצב האתוס של התרבות הממלכתית אז.

בשנים האחרונות אנו רואים התחלה של שנוי נוסף בעיצוב הזיכרון - התייחסות למסע, לתקופת תנועת הבריחה. האתוס התרבותי מתחיל עכשיו להתפנות ולהתייחס אל המרחב שבין השואה לבין התקומה הדרמטיות כל-כך. אפשר עכשיו לשאול מה קרה לניצולים אחרי המלחמה ומה קרה להם כשהגיעו לארץ? מה הם עשו כדי להירפא? כדי לחזור לחיים? איך ואיפה היה המסע בדרכם אל ארץ ישראל להילחם עליה ולבנותה? סיפור פוסט טראומתי מאופיין בכך שהוא אינו רציף, לא לגמרי מובנה ויש בו חורים של שכחה והדחקה. בהתמודדות עם החוויה באופן עמוק, עולה הצורך לבנות את הנרטיב כל פעם מחדש, לזכור פרטים שהוזזו והצדה ולתת לזיכרון של החוויה רובד משמעות נוסף. הפרקים האישיים בנרטיב של הניצולים אחרי המלחמה אולי יוכלו עכשיו לקבל מקום. עכשיו אפשר אולי לבנות רצף חדש, למלא את "החורים" של הזיכרון האישי ואלה שבאתוס הזיכרון הממלכתי. עכשיו אולי המדינה והחברה יוכלו לתת למרחב ההיסטורי הזה מקום וביטוי של זיכרון והנצחה. הנער והנערה של אלתרמן ב"מגש הכסף": "עייפים עד בלי קץ, נזירים ממרגוע ונוטפים טללי נעורים עבריים...", "יכולים עכשיו לצרף אליהם בנשיאת המשא של מגש הכסף גם נער ונערה שבאו משם, מן השואה שעשו את הדרך לא כקורבנות, אלא כעופות החול שיצאו מן הבורות והמחנות והיערות והמחבואים וקמו והתחילו ללכת והיו שם לתרום לבניית המדינה, לאופייה ולשגשוגה.

האירוע המשחזר מתקיים כל שנה בקיץ בעיירה קרימל שבאוסטריה

יצחק רבין כתב: "היסטוריה של מדינה נאספת ונכתבת מפרטים אשר יוצרים את הסיפור הגדול. את ההיסטוריה של מדינת ישראל עשו אנשים רבים – וכותבים אנשים מעטים. אנשים שהיו שותפים למעשים גדולים ולציוני דרך חשובים הלכו מאיתנו, לקחו את זיכרונותיהם. הרבה אנו יכולים ללמוד מהמורשת שלהם". אנו בעמותת מורשת הבריחה אוספים זיכרונות, סיפורים ודפי עדות של דור ראשון ושני של מי שהיו שם. גם רסיסי סיפורים חשובים ויחד חלקים של הפאזל יוצרים תמונה בהירה ומלאה יותר של התקופה. את הסיפורים אנו

מעלים לרשת למטרות אזכרה, הנצחה, לימוד ומחקר. מסע חציית האלפים ברגל מאוסטריה לאיטליה המשחזר את מסעם של השורדים בקיץ של שנת 1947.

היה הייתה עברית שי, זָבָד, מְנַחָה ודורון = מתנות

רות קלי

איזו מילה מאלה שלעיל תתאים ל'מתנה' בתשבצים, כשצריך להשלים מילה בת 3 אותיות? אכן, **זָבָד**. ולמילה זָבָד יש פירוש נוסף: זָבָד טוב = זיווג טוב. ומאותו שורש גם 'זְבָדָה' = שמנת, חמאה. [בערבית: 'זְבָדָה = חמאה].

בחרתי להביא היום עוד מילים מעניינות ומגוונות שמתחילות ב**זב'**. חלקן נדירות בשימוש היום וחלקן כבר אינן בשימוש כלל.

זָבֹול = משכן, מעון, כינוי לרקיע הרביעי אצל בעלי האגדה. **בית זבול** = היכל, ארמון.

זְבוּרִית = 1. נָטַל בתחתית כלי כדי להכביד עליו ולהשקיעו במים בשעת טבילה. 2. נטל ששמים בכדור פורח וזורקים למטה כשרוצים להקל ממשא הכדור.

זְבוּרִית = אדמה כחושה וגרועה. סחורה ממין פשוט.

זבלגן = מי שעניו זולגות ודומעות.

זְבִינָא = קנייה, סחורה שנקנתה. זבינא חריפה = סחורה שיש עליה הרבה קופצים. ומאותו שורש - **זָבַן** = מוכר בחנות.

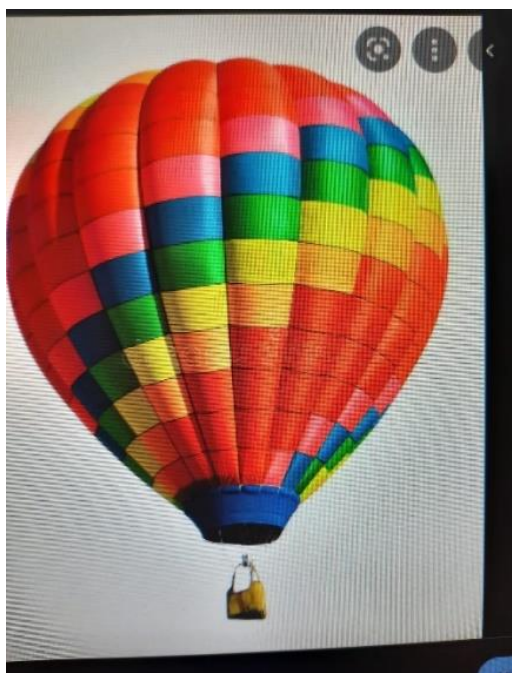
זוג = החלק החיצון בפעמון. דפנות הפעמון.

זְבוּרָא = דבורה או צרעה [אני זוכרת שפעם קראו לצרעה דְבוּרָא]. [בערבית זְבוּרָא = צרעה]

זִיבֹולָא = כלי חפירה, אֵת.

זְבִיל = עונת הזיבול, הזמן שבו מזבלים את השדות לשם טיוב האדמה.

ואם יש בינינו חילוקי דעות – נעזר ב-**זְבָל"א** = ראשי תיבות של 'זה בוחר לו אחד' **בוררות זבל"א** = בית דין שנבחר בין בעלי ריב. כל צד בוחר לו דיין אחד הנאמן עליו. אם אין שני הדיינים יכולים לחרוץ משפט – הם בוחרים בדיין שלישי, והוא המכריע ביניהם.

כדור פורח לאחר שנזרקה ממנו הזבורית

משולחנו של גיאוגרף

שוקי ברנדויין

צילום: אתר גאג'ט ליין

תנובה – מכירת חיסול

תנובה - מכירת חיסול הכל החל כאשר ביקש מפעל תנובה לייצור גבינות קשות בעמק חרוד להתרחב, הגיע הזמן להרחיב את שטח המפעל בכ-37 דונם, אמרו החלבנים. הקרקע היא קרקע בבעלות המדינה וביעוד חקלאי, קיבוץ תל יוסף הסמוך עיבד את הקרקע לבר רשות' ע"פ חוזה שהתחדש כל שלוש שנים. הכל חוקי, הכל כשר .

שולה הסבירה למזכיר המשק של הקיבוץ את ההליך שמולו יש להתנהל: הקיבוץ, לבר הרשות' בקרקע, מעוניין בשינוי יעוד של הקרקע מחקלאות לתעשייה? יגיש הקיבוץ תכנית לשינוי יעוד, מנהל מקרקעי ישראל כבעלי הקרקע (אז ממ"י, כיום רמ"י) יגבו דמי היתר לשינוי יעוד, יגבו בנוסף, דמי הסכמה לאישור העברת הזכויות בקרקע לידי תנובה . אחרי תום ההליך החוקי ותשלום מיסי המקרקעין, ימכור הקיבוץ לתנובה את הזכויות ביוקר וכולם יבואו על סיפוקם .

צילום: נוסטלגיה און ליין

מרגע זה התגלגלו הדברים אחרת, יש הקוראים לכך 'עוקץ'. למרבה ההפתעה הודיע הקיבוץ למנהל מקרקעי ישראל כי הוא מוותר על הקרקע ואין לו דרישות עבור הוויתור על הקרקע. בפועל, החזיר הקיבוץ את השטח למנהל. מעולם לא שמעתי על קיבוץ שמוותר על זכויותיו בקרקע, זה מריח לא טוב, טענה שולה. - הכל חוקי, אמרו לה, זכותו של הקיבוץ להחזיר, לוותר על הפיצוי המגיע לו, אולי השתכרו שם מעודף חלב, זכותם זבש"ם. ומי ישלם את דמי ההיתר על התכנית לשינוי יעוד, שאנו כבר עובדים עליה? התעקשה שולה. - משלם בעל הזכויות בקרקע, וכרגע, היות והקיבוץ ויתר על הקרקע, אין כזה, אמרו הבכירים, אז אף אחד לא משלם. הרגעי נא, זה חוקי לגמרי .

ואז, פנתה תנובה למנהל מקרקעי ישראל וביקשה את הקרקע כשטח הנחוץ להרחבת המפעל. שולה נזעקה אל הבריקדות. - מה לך? אמרו הקברניטים, מפעל תנובה הינו מפעל דגל של ההתיישבות הציונית, סמל לעבודה עברית, להתחדשות עם על אדמתו, אינך יודעת כמו כל אם עבריה, שעל חלב תנובה אפשר לסמוך והמדינה אותה לא תפקיר? אכן כן, המדינה באה לקראת תנובה בכל מובן אפשרי, המנהל אישר תכנית שינוי יעוד שיזם הקיבוץ (הקרקע הוקצתה לתנובה ללא מכרז כקרקע משלימה), לא גבה דמי הסכמה ולא דמי היתר, כי תל יוסף השותפים וויתרו על חלקם בעסקה. השמאי הממשלתי קבע את ערך הקרקע ל-4.4 מיליון ₪ (שנת 2001), אך המנהל הפחית וגבה רק 2.1 מיליון ₪ כהנחה שניתנה לתעשייה באזור עדיפות לאומית. - מתנה, ממש נחמד.

ואז גבה הקיבוץ מתנובה עבור וויתור הזכויות בקרקע והחזרתה למנהל 8.8 מיליון שקלים. המנהל התפלץ. ושולה גנחה, - אמרתי לכם?! לכאורה, הקיבוץ ניצל את מצוקת תנובה להתרחבות, גבה מחיר מעל לכל פרופורציה נדלני"ת, על כך אמרו חז"ל - עושק לאור היום. הקיבוץ וויתר על זכויות הרווח בכך שהחזיר את הקרקע למדינה, ואת מחיר הוויתור גבה מתנובה, וזהו מחיר שאינו בר מיסוי מקרקעין. שמאות מקרקעין לכאורה מכרו זכויות על נכס שכבר לא שלהם, במחיר כפול. חמור מכך, התחמקו מתשלום מס כחוק וגנבו את כל הקופה. אכן, המנהל חלק על זכותו של הקיבוץ לקבל תמורה, שכן תמורה על זכויות במקרקעי ישראל מקבלים רק הזכאים לכך, בעלי הזכויות - ולא אלו שוויתרו עליהם. לעומתו השיב הקיבוץ, - קיבלתם את התמורה אותה ביקשתם (מתנובה) במלואה, כל היתר אינו עניינכם! דרכסלר, לשעבר מנכ"ל ממ"י, כתב: העסקה דן כשרה למהדרין, תנובה שמחה לשלם למנהל לפי קביעתו, ולא ביקשה להפחית, על מה המהומה? לתנובה שווה העסקה הזאת 10 מיליון שקלים (8.8 מיליון שולמו לקיבוץ + 2.1 מיליון למנהל), ולמרות שקביעת שווי השוק ע"י השמאי הממשלתי הינה 4.4 מיליון, באה המדינה וקבעה הנחה, אין היא קשורה להסכם שבין תנובה לקיבוץ. - חוקי, אבל לא כשר. למנהל אין סמכות להתערב בהסכמה החוזית בין תל יוסף לתנובה, להתערב בכוונות הכלכליות ובמהות העסקית. תנובה רשאית לשלם לקיבוץ, לצ'פר את החברים בטיול לתורכיה, לחלק גבינות ויוגורט, בסה"כ הכרת תודה לקיבוץ, 8.8 מיליון ₪.

המפסיד בסיפור שלנו הוא משלם המיסים. המרוויח הוא הקיבוץ. תנובה קיבלה מתנה מהמדינה ושילמה פי 2 מערך השוק לקיבוץ. יצא מר ממתוק. - חוקי, אבל מסריח. עו"ד דרכסלר מסביר את כשרות וחוקיות העסקה שנעשתה דרך הפרצות שבחוק. מדוע ישנן פרצות? שאלה שולה, הרי דרכסלר עצמו ניהל את ממ"י. בעבר, ואלו הן הפרצות שבתוקף תפקידו היה עליו לסתום!

מנהל מקרקעי ישראל הינו זרוע ביצועית של המדינה, המדינה היא הבעלים של הקרקע וכולם חוגגים על חשבון הקרקע הלאומית, עובדים על המדינה. היכן מנהג בעלים? אל תאשרו עסקה שכזאת... תסגרו את הצומת לקיבוץ... אולם, המנהל בעצמו אישר את התכנית של היזמים, על מה ילין? המנהל הוא צד א' בעסקה ואנו תמיד צד ב', המנהל שיודע לגבות עד השקל האחרון מאתנו הצרכנים הפרטיים, מציג הצלחות מול הוכלי הבסטות ומול כל סככה בלתי חוקית, מפסיד את כל הקופה - לצד ג. בחג העצמאות 2014 הוזמנתי לחתונה בצד ג',

כלומר, אצל היזם שמפעיל אירועי חתונות - גני טרופיקל, על קרקע חקלאית שניתנה לקיבוץ. פגשתי שם את שולה, שהוצאה לגמלאות בפרישה מוקדמת, וכך סיפרה לי, - תנובה ש...מייצרת את מיטב התוצרת, דגל הציונות העובדת, סמל ילדותנו, נרכשה על ידי הסינים, במחיר של 6.8 מיליארד שקלים. מי שצחק כל הדרך אל הבנק, לא היה קיבוץ תל יוסף.

תנובה

תגובות :

"דרכסלר ניהל את העסקה כעו"ד המייצג את שולחו בנאמנות וכחוק". עו"ד גדעון ויתקון.

ספרות בעידן המסכים הנרקסיסטי

ד"ר שלמה הרציג

עידן המסכים בו אנו חיים היום, ממסכי הטלוויזיה, דרך מסכי המחשב, הטלפון הנייד, הטאבלט ושאר הגאדג'טים הוא, קרוב לוודאי, גם העידן הנרקסיסטי ביותר בתולדות האנושות. זמננו הוא גם עידן הסלפי. עידן תוכניות הריאליטי, סרטוני היו-טיוב והאינסטגרם, הבלוגים,

צילום: ויקיפדיה

הפוסטים, ה"ציוצים" וה"שיתופים" כולם מבית מדרשו הראוותני והמרוכז בעצמו של ה'אגו' האנושי. החשיפה העצמית של המחזות האינטימיים ביותר של נפש האדם – וראו, למשל, תכנית הריאליטי הפופולארית "חתונה ממבט ראשון" בערוץ 12 - הפכה מפתולוגיה ("אקסהיביציוניזם") לנורמה, ואתה הציפייה המתמדת להכרה, לחיזוקים ול"לייקים". ההתערטלות בציבור, פיזית ונפשית, כדי לזכות בתשומת לב נפוצה בכול אתר ואתר; ובאחת, הנרקסיזם כבר אינו ייחודי לאנשים בעלי הפרעת אישיות נרקסיסטית, הוא הפך לנחלת הכלל.

אלא שבמקביל, כדאי לתת את הדעת לעובדה שלא הכול שותפים למהפכה הטכנולוגית שהביאה בכנפיה את העידן המתואר לעיל. ביטוי מעניין להיותם של חלק ניכר מהאנשים מחוץ ל"טרנד" הנרקסיסטי הזה מצוי בשירו של המשורר

הצעיר ינאי ישראלי (יליד 1981): "איש עם פלאפון", שקיבל את פרסומו כאשר נכלל, לפני שנים אחדות, בבחינת הברות בספרות כ'יצירה שלא נלמדה'. בבחינה נדרשו הנבחנים להתמודד, התמודדות פרשנית-רטורית, עם הטקסט הספרותי הזה. אנחנו נקרא בו כהמחשה רגישה למצבם של אנשי השוליים (בני הגיל השלישי?), שנותרו מחוץ לזרם המרכזי.

איש עם פלאפון / ינאי ישראלי

איש מחזיק פלאפון בידו.

הוא לא אומר סלולרי,

הוא גם לא אומר סקס.

יש בו משהו אולד פאשן.

הוא לא שמע על התחדשות המילים בשפה פתאי גוף מתים.

הוא מחזיק בידו פלאפון כדי לא להיות לבד,

זאת אומרת בעקר כדי לא להראות לבד

זאת אומרת בעקר כדי לא להראות זמין.

איש מחזיק פלאפון, ואצבעותיו

עוברות על הזכרון כמו על גוף של אשה כמו על נבל קרוע

מבלבלות בין שמות, דימויים, מקומות.

איש מחזיק בידו פלאפון כדי להראות מוגן.
זאת אומרת, בעקר כדי להרגיש מוגן.
זאת אומרת, בעקר כדי להרגיש פחות לא-מוגן.
יש בו משהו אולד פאשן.
הוא מחזיק בידו את הפלאפון.
הוא מחזיק, ומחשבותיו תועות סביבו כמוזיקה
לא מזהה, מחפשות גוף
להכנס אס אס

יש משהו סתמי מאוד בשם השיר, שאיננו מסגיר כול פרט מזהה אודות גיבורו האנונימי. הכותרת מתארת אותו כ'איש עם פלאפון' בלבד. אך כבר בחירת השם הגנרי 'פלאפון' ולא, למשל, סולוארי ("הוא לא אומר סולורי") מסגירה, ככול הנראה, את גילו הכרונולוגי, או לפחות את זה המנטלי. "הוא גם לא אומר סקס." ו"יש בו משהו אולד פאשן". לשון אחר, גם ללא ציון מאפיין גילי קורא השיר ישייך את האיש עם הפלאפון לשכבת בני הגיל השלישי. כדאי, אגב, לשים לב לעובדה, שהטור השירי "יש בו משהו אולד פאשן" חוזר פעמיים בשיר וכאמור, מגדיר, אם לא את הווייתו הגילית של האיש, הרי שוודאי את זהותו המנטלית.

המשך השיר יחזק את תדמיתו ה'מיושנת' של האיש שלא שמע על התחדשות המילים בשפה "כתאי גוף מתים". הוא קפא על שמריו, אצלו אוצר המילים כבר לא מתחדש, מסמני הזקנה. יתר על כן, המשך השיר מעמידנו על העובדה שהשימוש שעושה האיש במכשיר המשוכלל (פלאפון) הזה מתוחם לצרכים הפסיכולוגיים של 'מבוגרים בודדים', שאינם מעוניינים לחשוף את האמת אודות מצבם החברתי, או כלשון השיר: "הוא מחזיק בידו פלאפון כדי לא להיות לבד, / זאת אומרת כדי לא להראות לבד / / זאת אומרת כדי לא להראות זמין."

ניכר, על פי השיר, שהשליטה של ה"איש" בטכנולוגיה המפעילה את המכשיר היא מוגבלת מאוד, אצבעותיו פורטות עליו "כמו על נבל קרוע" תוך כדי כך שהן: "מבלבלות בין שמות, דימויים, מקומות." יתר על כן, כאמור לעיל, הפונקציה העיקרית שממלא הפלאפון בחיי האיש הבודד היא "להראות מוגן" או לחילופין "להרגיש מוגן / זאת אומרת, בעיקר להרגיש פחות לא-מוגן." לשון אחר, החזקת המכשיר ביד נותנת בידיו איזו אשליה של מוגנות בפני הסביבה המאיימת על מי שהוא בן הדור הישן, שאיננו מורגל מן הסתם בהמולה הממשית והטכנולוגית האופפת אותו, כמו את מרבית בני האדם בזמננו.

סיום השיר מחדד את מצבו הקיומי המעורער של האיש, שמכשיר הפלאפון שלו הוא משענת קנה רצוף, שכן: "מחשבותיו תועות סביבו כמוזיקה / לא מזהה, מחפשות גוף / להכנס אס אס אמ". טור הסיום של השיר מהווה מעין פואנטה (נקודת חוד או שיא) המקשרת בין המונח הטכנולוגי-תקשורתי: אס-אמ-אס לבין קריאת השוועה הבינלאומית של האדם הבודד והנזקק לקשר אנושי: אס-או-אס. ובאחת, דומה כי המשורר ישראלי ינאי מנצל את המדיום הספרותי, מחד גיסא, ואת ההתפתחות הטכנולוגית, מאידך גיסא, כדי להתריע באמצעותם על הבדידות האנושית, של אנשים מבוגרים, ומן הסתם, גם של אנשים פחות מבוגרים, ששום חידוש טכנולוגי לא יוכל לפתור אותה, ורק המגע האנושי החם והישיר יוכל אולי להפיג אותה מעט.

ביוגרפיה של רחוב – שושנה ויהודה פז – שפע און

צבי תדמור

יהודה פז

הכרתי שניים משלושת ילדיהם של שושנה ויהודה פז כאשר גרו ברחוב ויצמן 29. המשפחה רכשה את המגרש בראשית שנות ה-50 של המאה שעברה וגרה תחילה בצריף ישן שעמד עליו עם גג שדלף בימי החורף. מאוחר יותר יהודה בנה את ביתם ושתל צמחי נוי יפים שקישטו את החזית הפונה לרחוב. את גרי ואת אלי הבנים פגשתי בעיקר בהפסקות שבין השיעורים בחצר בית הספר העממי ופעמים מעטות בעת ששחקתי ברחוב ויצמן בחברת הילדים. למיטב זכרוני שלא כמו רוב ילדי הרחוב גרי לא נהג ללבוש מכנסי חאקי או וחולצה כחולה של אחת מתנועות הנוער הסוציאליסטיות. בחרתי לספר לכם הפעם על אביו יהודה ועל המפעל שהקים ותוצרתו.

יהודה עלה לארץ ב-1925, עבד כפועל בפתח תקווה, משם עבר מאוחר יותר עם משפחתו לעפולה בה פתח טחנת קמח קטנה. לקוחותיו היו חקלאים מהסביבה שבאו אליו לטחון את גרעיני החיטה, כל אחד הביא את תפוקה עמלו, שני שקי גרעיני חיטה ביום. ב-1947 המשפחה הגיעה לרחובות, שכרה חדר אחד בתוך דירה ברחוב בנימין. בחדר אחד שכנו שושנה ויהודה עם שני ילדיהם רינה וגרי וכעבור שנה נולד אלי ילדם השלישי.

יהודה קנה מגרש בן 4.5 דונם בין הפרדסים בדרומה של רחובות ובנה שם טחנת קמח "קמח הדרום". עיריית רחובות ייעדה את האזור כמקום מתאים לפיתוח התעשייה, בעיר שהייתה בייסודה מושבה חקלאית. באותם ימים היה המקום מרוחק משכונת העיר ומבתי המגורים.

יהודה חיפש שותף, וב-1949 נכנס לשותפות עם ד"ר הנס וונטובל בעל חברה שוויצרית לייצור קוואקר שפשטה את הרגל. משפחת פז נתנה את המקום ואת הבניין והשוויצרים נתנו את המכונות ואת הידע שהביאו איתם. יהודה המשיך לנהל את טחנת "קמח דרום" והשותף השוויצרי ניהל את המפעל לייצור הקוואקר, שנתנו לו את שמו "שפע און".

בשנים הראשונות, טחנת "קמח דרום" עבדה וקיימה את עצמה כלכלית וחברת "שפע און" הייתה מפעל כושל שנוהל על ידי השותפים השוויצרים. ב-3 בספטמבר 1957 פרצה דליקה בטחנת הקמח, כנראה מקצר חשמלי והטחנה נשרפה כליל על כל ציודה. הלהבות הגיעו לגובה של 50 מטר ונראו למרחוק. 8 מכונות כיבוי עמלו שעות רבות ולא הצליחו לכבות את הדליקה והכבאים הסתפקו באיתור האש ומניעת התפשטותה אל המפעל הסמוך "שפע און" שייצר קוואקר. כדי לכבות את הדליקה הביאו כבאית מתל אביב

עם "סולם תותח" שעולה לגובה של 21 מטר. היה חשש שהמבנה יתמוטט. הנזק הוערך ב-750 אלף ל"י (סכום מאוד גבוה באותם ימים). החברה ביטחה את טחנת הקמח בסכום שכיסה רק 60% מהנזק. מחסנים שהכילו 3,000 טון חיטה וכמה מאות טון של קמח ניצלו בשריפה כיוון שהיו מאוחסנים באגף סמוך. בעת השריפה יהודה נכנס פנימה לבניין להציל מה שרק ניתן, לבנה נפלה על ראשו והוא נפצע.

השותפים השוויצרים מאסו במפעל "שפע און" ומשפחת פז קנתה מהם את חלקם בשותפות. תוך פרק זמן לא ארוך, ממפעל קטן לייצור קוואקר הפכו את המפעל לגדול בארץ לכל סוגי הקטניות והגרעינים, הם ייצרו אלף טון אורז בחודש, וקטניות: שעורה, חיטה, עדשים גריסי פנינה, בורגול, אפונה, כוסמת, גרעינים שונים וקוואקר. במפעל הועסקו 50 עובדים בעבודות קילוף ושיווק.

הקוואקר (שבולת שועל) שהחברה ייצרה היה מן המעולים בארץ וטיב ייצורו עלה על קוואקר שיובא מחו"ל. בשנות ה-50 אנשים בארץ קנו קופסאות קוואקר מוברחות ושילמו 2.5 לירות לקופסה במקום לקנות את המוצר המעולה של תוצרת "שפע און" במחיר הנמוך בשני שלישי ממחיר תוצרת חו"ל.

בשלב מסוים התחיל המפעל לייצר חטיף "שלווה" מחיטה תפוחה שהפכה ללהיט בארץ. בשנות השישים הוחל ביצור קורנפלקס ששיווקו לא צלח, כי באותם ימים אנשי היישוב במדינה הצעירה שלנו עדיין לא היו מודעים למוצר.

בשנת 1965 יהודה קיבל רישיון לבניית שני SILO עגולים לתבואה בגובה של כ-20 מטר. שני המבנים הגליליים בעלי חזות מונומנטלית וייחודית היוו דוגמא לבנייה מודרנית מתועשת. חזותם הייחודית בנוף המקום הפכה אותם לנקודת ציון עירונית.

החל משנות ה-70 הועם זוהרו של המפעל כתוצאה מתמורות בכלכלה ובתעשייה. באמצע שנות ה-80 נסגר המפעל ואחת הסיבות לכך, בעקבות התרחבות העיר, נבנו בתי מגורים סמוך למפעל שהפך עם הזמן למטרד לתושבי שכונת שעריים ושיכון מילצ'ן.

לפני מספר שנים, לקראת בנייה חדשה במקום הוחלט לשמר מרכיבים מסוימים של המפעל. שרידי המפעל היוו עדות למורשת תעשייתית-חקלאית שבלטה בנוף הפתוח של רחובות בשנות ה-50 של המאה הקודמת.

זם הבניין של המתחם שכר את שירותיו של משרד האדריכלים "כנען-שנהב" להכין תוכנית בניין ושימור של שני מתקני "סילו" של המפעל ולשלבם בתוכניות הבניין של בנייה רוויה בשטח בו שכנו לפני בניית "טחנת הקמח" ו"מפעל שפע און". האדריכלים קבעו את מיקומם של הסילו בחזית רחוב הרצל, והם בולטים כיום על רקע הבניינים רבי הקומות שנבנו לידם. צידם הפנימי משמש חלק משטח "סופרמרקט" שנפתח במקום (ראו צילומים להלן)

פרטים מסוימים הובאו מתיק התיעוד שהכין האדריכל מימר נאור ממשרד האדריכלים "כנען-שנהב" שתיאר את המפרט של ה-SILO, את מקורו ותפקידו הפונקציונלי.

מהו "סילו-SILO" ומה מקורו?

פירוש המילה ממגורה- היא אסם גדול לאחסון תבואות. מקור המילה גור או אגר (מאגר או מאג'ור בערבית). מבני ממגורה- סילואים הקדומים ביותר אותרו בארץ ישראל ומתוארכים למאה ה-9 לפנה"ס. לאורך השנים, ובמקומות שונים, הם נבנו בתצורות עגולות בעיקר מחומרים מקומיים כגון עץ, בוץ קש תוך התאמה לתנאי הסביבה, לעיתים הוגבהו מעל פני האדמה כהגנה מפני מזיקים.

מבני ממגורות מודרניים באירופה וארצות הברית מופיעים בשלהי המאה ה-19. "מבני מכונה" אלו ניצבו בדרך כלל בשטח פתוח והפכו לנקודות ציון-אייקונים במרחב.

מה היה תפקידם הפונקציונלי של שני מתקני "הסילו" בעבודת המפעל ברחובות?

שני המבנים הגליליים היו עשויים מפח פלדה המורכבים מיסוד, בסיס ומיכל אחסון. בסיס המיכל בתצורה קונית כאשר מיכל האחסון בנוי ממעטפת גלילית. בדופן החיצונית מותקנות מדרגות ברזל הנמתחות עד לגג. בגג מותקן גשר הקושר בין שני המבנים ובו מעקה ברזל בהיקף הגג.

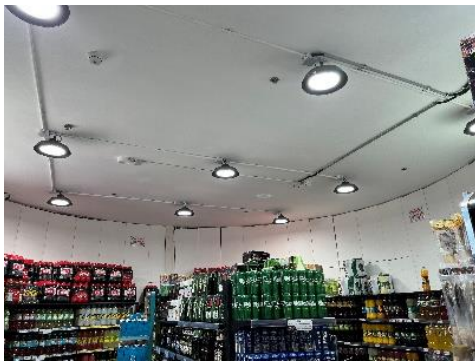
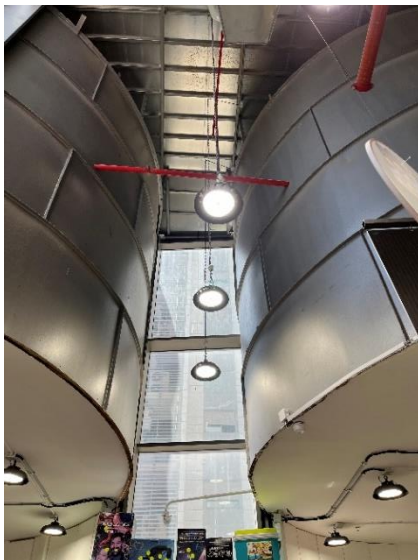
תהליך העבודה בסילו SILO כלל את השלבים הבאים:

- א. טחנת שקילה- הגעת סחורה, פריקה שקילה וניקוי הסחורה
- ב. מעלית- הגרעינים מובלים לבסיס המתקן ומשם מועלים למתקן שאיבה לחלק העליון של המיכל
- ג. מיון הזרעים ואחסנה בסילו מתאים נפרדים

- ד. שקילה ופיקוח- זרעים נקיים מועלים לחלקו העליון לקראת הפצה. זרעים שאינם נקיים עוברים קודם כל תהליך ניקוי ומשם מועלים לקראת הפצה.
- ה. הפצה של הזרעים באמצעות משאיות טובלה

**רחוב הרצל פינת רחוב משה מזרחי
יחזקאל הנביא**

לראות, להביט, להתבונן צילם יוסי רזי

זוג ותיק גאה קבוצת שילר יוני 2022

נתראה בעלון הבא

תם ולא נשלם